

Декларација

за промовирање на принципиелни ставови за остварување на уставно и законски гарантираната слобода на медиумите во Република Македонија

Ние долупотпишаните претставници на медиумите и на невладиниот сектор сакаме да ја искажеме нашата цврста определба за почитување и промовирање на принципиелни ставови во врска со медиумскиот сектор и потребата од негово реформирање, со крајна цел да се постигне посакуваната слобода на медиумите и правото на јавноста да биде информирана.

Овие принципиелни ставови се резултат на консултација и заемно усогласување. Тие се потпираат на досегашното искуство и пракса, на документи какви што се т.н. „Агенда од Маврово“ од 2011 г., усогласена меѓу голем број претставници на медиуми и институции, на сите други релевантни препораки дадени во извештаи на меѓународни организации и претставници, како што се телата на ООН, ЕУ, ОБСЕ, Советот на Европа, Меѓународната и Европската федерација на новинари, како и бројни домашни и меѓународни асоцијации, здруженија на граѓани, институти.

Принципиелните ставови се отворени за поддршка и од страна на Владата на РМ преку надлежното Министерство за Информатичко општество, како и од страна на регулаторното тело, Агенцијата за медиуми. Документот е отворен за поддршка и од страна на сите други медиуми и невладини организации/здруженија на граѓани во РМ, како и парламентарни и вонпарламентарни политички партии кои сметаат дека ги поддржуваат и јавно ќе ги застапуваат.

Нашите принципиелни ставови ги групираме во четири сегменти: политичка волја за слобода на медиумите, реформи на законодавството, финансиски предуслови и професионална работа на медиумите и новинарите.

Принципиелни ставови за:

1. Политичка волја за слобода на медиумите

1.1 Преземање на сите можни мерки пред се од извршната власт, но и од сите други центри на моќ и влијание, да се запре со притисоци врз медиуми и новинари во која било форма, со цел да се отстранат причините за широко распространетата автоцензура и се почестите примери на директна цензура во медиумите.

1.2 Да престане праксата на директни или суптилни притисоци од страна на центрите на моќ врз сопственици на медиуми преку финансиски или други механизми.

На тој начин ќе се избегне индиректно мешање во уредувачка политика или пак, крајните негативни последици, одлука на сопствениците да ги згаснуваат медиумите.

1.3 Да се престане со поттикнување на јавни напади врз личности кои се главни уредници или новинари.

Тоа е форма на притисок и на оцрнување на нивната професионална работа, но не преку она што го работат, туку преку критики на нивните личности, на нивниот приватен живот, при што често се мешаат и нивните семејства.

1.4 Воздржување од праксата, носителите на јавни функции да се закануваат со или да покренуваат тужби за клевета и навреда при секојдневната работа на медиумите.

Носителите на јавни функции треба да ги почитуваат европската пракса и упатствата од Советот на Европа и тие треба да имаат повисок праг на толерантност кон критиките за нивната работа. Функционерите треба да разберат дека е нормално кога медиумите и новинарите поостро и покритички ги опсервираат во споредба со другите граѓани.

1.5 Максимална отчетност на сите сегменти на власта кон медиумите без резерва и прекинување на праксата на дискриминација преку игнорирање на одредени новинари или медиуми при нивната секојдневна работа.

Тоа подразбира одговарање на новинарски прашања поставени усно или во електронска форма кон сите новинари и медиуми подеднакво и во сите можни прилики.

1.6 Максимална слобода на новинарите за движење и известување во секоја прилика, поаѓајќи од начелото во демократиите, дека јавноста има право да знае и да биде информирана.

Оваа максимална слобода подразбира и право на непречено известување од мирни протести, нереди, демонстрации, штрајкови, инциденти, природни несреќи, несреќи предизвикани од друг фактор и слично.

1.7 Реформа на Јавниот радиодифузен сервис (МРТ) во насока на институционална автономија, гарантирана и во пракса спроведувана уредничка независност од политичките партии на власт, како и финансиска независност, со крајна цел, јавниот сервис да му служи на јавниот интерес.

Основната цел за постоење на јавниот сервис МРТ не е постигната. Со реформата треба да се постигне целта, јавниот сервис да му служи на јавниот интерес и да биде столб на објективното и професионално новинарство, сервис за информирање, едукација и развивање на медиумската култура и критична мисла. Постојат многубројни извештаи и препораки како тоа да се постигне, вклучително и препораките од „Агендата од Маврово“ од 2011 г.

1.8 Јавно изразената волја од страна на власта за да се постигне благопријатно опкружување за слободна работа на медиумите и новинарите, да биде потврдена како збир на нејзини конкретни активности во пракса за постојани реформи во оваа област.

Посебно преку:

а) Постојано подобрување на медиумското законодавство во насока на што поширока слобода на медиумите.

б) Постојано усовршување на други законски регулативи кои претставуваат отежнување во работата на медиумите.

в) Грижа за олеснување на финансиските услови во кои работат медиумите, имајќи предвид дека пазарот е лимитиран, а поаѓајќи од нивната суштинска улога за функционирање на демократиите.

в) Обезбедување суштинска независност на Агенцијата за медиуми (Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, АВМУ)

2. Реформа на законодавство

2.1 Измени и дополнувања на Законот за медиуми и Законот за АВМУ преку широк процес на јавна расправа.

Притоа мора да се почитуваат заложбите на професионалните новинарски, медиумски и синдикални организации кои ги претставуваат новинарите, сопствениците, но и други граѓански организации. При овој процес, особено да се имаат предвид и Членот 10 од Европската Конвенција за Човекови Права, упатствата на Советот на Европа (Препораката за ново разбирање на медиумите, донесена од Комитетот на министри на СЕ во 2011г.), и праксата на Европскиот суд за човекови права од Стразбур, во делот од пресудите што се однесуваат на медиумски и новинарски слободи).

2.1.1.Измените и дополнувањата на Законот за медиуми посебно се однесуваат на деловите каде треба да се постигне:

а) Печатените медиум да не бидат предмет на регулација, особено имајќи предвид дека е формиран Совет за етика и Жалбена комисија.

б) Бришење на дефиницијата за поимот „новинар“ и разбирање на тој термин на начин што ќе ја одразува севкупната реалност во сферата на медиумите во Р Македонија. Светските практики велат дека се дефинира професијата новинарство, но, не и поимот новинар и тоа не може да се искористи за ограничување на слободите и правата на новинарите.

2.1.2 Измени на Законот за Аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во дел од правилата кои создаваат објективна пречка во секојдневното работење на електронските медиуми, меѓу кои, особено:

а) Преразгледување на надлежностите на регулаторот, особено на овластувањата на директорот на Агенцијата во однос на електронските медиуми во поглед на политиката на санкции, што од страна на медиумите се доживува како репресивност (членот 83). Ова треба да се усогласи со Европската конвенција и праксата на ЕСЧП.

б) Измена на дел од казнените одредби од законот за АВМУ кои предвидуваат високи казни за електронските медиуми без да се прави разлика во големината на приходите на медиумите и генерално намалување на предвидените високи суми во казниот дел, при што, да се следат и упатствата од експертизата на Советот на Европа и да се запази начелото на пропорционалност на казните (чл. 145 – 148).

г) Усогласување на прописите за застапеност на документарна и играна програма, како и за пропорционална застапеност во музичките програми во однос на забавна и народна музика од македонски автори и од автори на јазиците на етничките заедници кои не се мнозинство, со севкупната медиумска реалност во Р. Македонија и со меѓународните практики.

д) Измена и дополнување на одредбите и прописите поврзани со доделувањето концесии за кабловски оператори, при што да се задолжат за почитување на принципот на недискриминација на телевизиските медиуми од РМ што имаат информативна програма, преку одбивање да ги пренесуваат од кои било мотиви, а поаѓајќи од начелото за слободен пристап до пазарот и заштита од непојална конкуренција, регулирани со Устав и закони, како и од начелото дека информацијата – веста, е јавно добро, регулирано со закон.

2.2 Измена на Законот за заштита на авторските права во однос на финансиските обврски што ги имаат електронските медиуми за емитување музика.

Станува збор за нова обврска за плаќање за авторски права кон новоформирано здружение (ММИ), кое доби дозвола за работа од Министерство за култура за слична категорија колективни права кои веќе се штитат преку наплаќање од друга организација(ЗАМП). Тоа што кон едното здружение се плаќаат обврски за правата на музичките автори, а преку другото правата на производителите на фонограми и на музичките уметници – изведувачи, во практиката се одразува лошо за дел од медиумите. Тие плаќаат големи давачки на годишно ниво кон двете здруженија, што ја намалува нивната финансиска кондиција.

2.3 Измена на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Измените треба да се во насока на максимално кратење на роковите за добивање таква информација за сите или посебно кога барател е медиум или новинар, како и воведување експресни рокови при второстепената постапка, доколку новинарот или медиумот не добие одговор или не е задоволен од одговорот.

2.4 Измена во Законот за Централен Регистар

Бесплатен пристап до податоците од Централниот регистар, кога таквото барање е упатено од медиум или новинар.

2.5 Почитување на гарантираната слобода на изразување и информирање од Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета во судската пракса.

Одредбата од **членот 2** од ЗГОНК ја гарантира слободата на изразување и информирање како една од битните основи на демократското општество, при што, во став 2 е содржана упатувачка норма на ЕКЧП (член 10) и практиката на ЕСЧП во однос на ограничувањето на слободата на изразување и информирање. Во одредбата од **член 3** од ЗГОНК предвиден е **приоритет** во примена на **ЕКЧП** над домашното право.

Овие членови упатуваат на дозволен примат на Европското законодавство и пракса пред домашното, при судските процеси за овие дела, како и на ограничување на правото на информирање само во согласност со членот 10 од ЕКЧП.

2.6 Бараме Судот во целост да го примени Законот за граѓанска одговорност од навреда и клевета, посебно во делот за надоместување на нематеријална штета, при што ќе се запази начелото на пропорционалност од Европскиот суд за човекови права од Стразбур. Потсетуваме дека постојниот закон му дава можност на судот да не изрекува никаков паричен надоместок за нематеријална штета.

Судот максимално треба да ги примени основите за исклучување од одговорност и примена на мерките за ублажување на штета

Судската пракса на Европскиот суд за човекови права, покажува дека пред се, се води сметка за утврдување на вистината, а казнениот дел е во симболични суми.

3. Обезбедување на услови за конкуренција и натпревар

Финансиски предуслови

3.1 Регулирање со закон на платеното огласување за политиките на Владата, агенциите во состав на Владата, јавни претпријатија и установи, како и на локалната самоуправа и нејзините јавни претпријатија во приватните медиуми.

Последните податоци за големината на вкупниот маркетиншки пазар, споредено со парите што се издвојуваат за промоција само на владините политики, покажуваат дека уделот на владиното рекламирање е најмалку една четвртина од маркетиншкиот пазар. Кога тие пари одат само кај одредени медиуми, без јасна методологија зошто, станува збор за огромно нарушување на пазарот и политичко влијание врз уредувачката политика.

3.2 Неселективен пристап за набавка (купување) на печатени медиуми за потребата за информирање на вработените во државната и јавната администрација и во единиците на локалната самоуправа, со што се се отстранува нелојалната конкуренција и се не се влијае на слободниот пристап до пазарот.

3.3 Приватните трговски субјекти што продаваат информативни печатени медиуми, да не вршат дискриминација во однос на истите, решавајќи некои од медиумите да не ги нудат за продажба, посебно ако таа дискриминација ја прават поради политички притисоци или бизнис интереси од трети лица.

4. Професионална работа на медиумите и новинарите

4.1 Професионално известување врз основа на најдобрите домашни и меѓународни стандарди врз основа на начелата на вистинитост, непристрасност, избалансираност, точност и објективност, со почитување на етичките стандарди наведени во принципите на Меѓународната федерација на новинари и секогаш поаѓајќи од интересот и правото на јавноста да биде информирана.

Упатуваме на корисноста од цврсти критериуми во самите медиуми за квалитетот на знаење на постоечки ангажираните или идни новинари, како и бескомпромисно спроведување на уредничката дејност во насока на максимален професионализам.

4.2 Немешање во уредувачката политика од страна на сопствениците на медиумите кога станува збор за почитување на професионалните и етичките стандарди во новинарството.

Да се потпишат и формално акти на добра воља во форма на декларации или слични други типови на акти во кои и напишено ќе се гарантира дека сопствениците нема да се мешаат во уредувачката политика и работата на новинарите.

4.3 Да се обезбеди постојана континуирана едукација на новинарите и уредниците од страна на сопствениците на медиумите.

Развојот на технологиите за пренос на информации, обединувањето на платформите преку кои медиумите ја пренесуваат информацијата, редефинирањето на строгата поделба на онлајн и традиционални медиуми, менувањето на навиките на јавноста за информирање – сето ова бара постојана и системска едукација на новинарите и уредници, чија организациона работа и начин на известување треба постојано да се усовршува.

4.4 Заштита од неоправдано отпуштање на новинар од работа, со цел да се обезбедат услови за професионалност во работата.

Се уште се случува во медиумите во РМ новинари да се отпуштаат од работа или да не им се дозволува да работат поради нивните критички ставови кон извршната власт или други центри на моќ.

4.5 Почитување на законското право на синдикално здружување во рамките на медиумите.

Со внатрешните прописи во медиумските куќи да се гарантира спроведувањето на законите за работни односи и за синдикално здружување како и да се потпишат колективни договори.